

1. JOHDANTO

Mikkelin kaupungin hyvän elämän ohjelma perustuu kaupunginvaltuuston 13.12.2021 hyväksymään kaupunkistrategiaan ja on strateginen toimenpideohjelma. Hyvän elämän ohjelma on samalla kunnan lakisääteinen hyvinvointisuunnitelma, hyvinvointikertomus. Nyt laadittu hyvinvointiohjelma on laaja hyvinvointisuunnitelma/-kertomus alkavalle valtuustokaudelle. Vuosittaiset toimenpiteet ohjelmaan suunnitellaan talousarviosuunnittelun yhteydessä.

Toinen strateginen toimenpideohjelma, kasvuohjelma on valmisteltu jo aiemmin ja hyväksytty valtuustossa 11.12.2023.

Kaupungin henkilöstö yhteistyötahoineen toteuttaa strategisten ohjelmien toimenpiteitä. Henkilöstön hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet kuvataan Mikkelin kaupungin Työhyvinvoinnin toimintaohjelmassa 2024–2026.

2. TAUSTA JA LAKIVELVOITTEET

Kunnilla on lakisääteinen velvoite edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä.

Nykyään myös turvallisuuden teemat, etenkin arkiympäristön turvallisuus, yhdistetään luontevaksi osaksi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kokonaisuutta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä kunnassa on laaja-alainen ja poikkihallinnollinen. Hyvinvointia edistäviä toimia tehdään kunnan kaikilla sektoreilla.

Lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tehdään yhteistyössä paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Keskeisenä yhteistyökumppanina hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on hyvinvointialue.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä on laaja lainsäädännöllinen pohja. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, vastuista ja toimenpiteistä säädetään useissa laeissa. Näistä keskeisimpinä:

- Kuntalaki (2015/410) määrittelee kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimisen keskeiseksi kunnan perustehtäväksi. Kuntalain mukaan hyvinvointitavoitteet tulee kytkeä kuntastrategiaan.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) velvoittaa kunnalla (6§) ja hyvinvointialueella (7§) olevan ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy organisaation muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Terveystalain (1326/2010) luvussa 2 määritellään laajasti kunnan tehtäviä kuntalaisten terveyden edistämiseksi. Lain mukaan tulee laatia laaja hyvinvointisuunnitelma valtuustokausittain ja raportoida toimenpiteistä ja hyvinvoinnintilasta valtuustolle vuosittain.
- Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) on rakenteellisen sosiaalityön käsitteen lisäksi useita vastaavia mainintoja kunnan tehtävistä.

Näiden lisäksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ohjataan useissa muita hallinnonaloja koskeissa laeissa, kuten maankäyttö- ja rakennuslaissa, perusopetuslaissa, kuntien kulttuuritoimintalaissa ja elintarvikelaissa.

3. HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN RAHOITUS JA KANSALLISET LINJAUKSET

- Hyte-kertoimen perusteella maksetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosaa kunnan toiminnan ja saavutetun hyvinvoinnin mukaisesti.

- Kuntien ja hyvinvointialueiden osalta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuutta huomioidaan valtionosuuksissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosalla eli niin kutsutulla hyte-kertoimella, josta on säädetty peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 15 §:ssä.
- Hyte-kerroin on yleiskatteellinen, kannustava osa valtionosuutta, joka määräytyy indikaattorien perusteella kuntakohtaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimena, joka kerrotaan kunnan asukasluvulla.
- Kuntien hyte-kertoimen osuus on noin 100 miljoonaa euroa, mikä vastaa noin 3–4 prosenttia kuntien valtionosuuksista. Vastaava kerroin hyvinvointialuilla pohjautuu prosenttiosuuteen eli se noin 1 % kokonaismenoista.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri, STM 2021.
- Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden periaatepäätös 2030, VN 2020.

4. MIKKELIN STRATEGIATYÖN KOKONAISUUS SEKÄ MUUT HYVINVOINTITYÖTÄ OHJAAVAT OHJELMAT JA SUUNNITELMAT

5. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMAN VALMISTELU

Yhdistämällä valtioneuvoston Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatteet ja Stiglitzin hyvinvoinnin osa-alueet, esitetään niistä Hyvän elämän ohjelmaan yhteisiä hyvinvoinnin edistämisen teemoja ja sisältöjä seuraavasti:

1. Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen
2. Hyvät arkiympäristöt
3. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut
4. Päätöksenteolla vaikuttavuutta

Ajatuksena on, että näiden hyvinvoinnin edistämisen teemojen avulla voidaan edistää kokonaisvaltaisesti mikkeliäisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta sekä vähentää eriarvoisuutta. Nämä teemat vastaavat tavoitteineen ja toimenpiteineen Mikkelin väestön hyvinvointihaasteisiin.

Valtioneuvoston periaatepäätös Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 (STM 2020) linjaa niitä toimia, joilla suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuus saadaan vähenemään vuoteen 2030 mennessä. Päämääränä on turvata suomalaisten kestävä hyvinvointi kaikissa väestö- ja ikäryhmissä.

Periaatepäätös tukee hallitusohjelman toimeenpanoa ja sen toimeenpanosuunnitelmaa päivitetään tulevien hallitusten painotusten pohjalta. Periaatepäätöksen painopisteet ovat 1) Kaikille mahdollisuus osallisuuteen 2) Hyvät arkiympäristöt 3) Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta ja palvelut 4) Päätöksenteolla vaikuttavuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriön laatiman Kansallisen hyvinvoinnin kokonaisarkkitehtuurin tavoitteet (STM 2021) perustuvat Stiglitzin komitean mietintöön (Stiglitz & al. 2009), jossa Stiglitzin komitea raportoi, että ihmisten hyvinvointia on tärkeä tarkastella useamman indikaattorin avulla.

Stiglitzin komitea, nimetty Joseph Stiglitzin mukaan, perustettiin parantamaan kansantalouksien taloudellisen suorituskyvyn ja väestön hyvinvoinnin mittaamista. Komission työn aloitti Ranskan presidentti Nicholas Sarkozy vuonna 2008 tyytymättömyyden vuoksi talouden ja yhteiskunnallisen kehityksen mittaamiseen käytettyihin tilastoihin. Raportti, joka julkaistiin 15.9.2009, esittää parannusehdotuksia ja korostaa hyvinvoinnin moniulotteisuutta. Hyvinvointia tarkastellaan taloudellisen suorituskyvyn mittaamisen, elämänlaadun sekä kestäväen kehityksen ja ympäristön näkökulmista.

Hyvinvointi sisältää aineellisia ja aineettomia tekijöitä, ja sen mittaamiseen tarvitaan kattavia ja yhteismitattomia asioita yhdistäviä menetelmiä. Komitea suosittelee keskittymään kotitalouksien tuloihin, kulutukseen ja varallisuuteen, sekä painottamaan tulojen ja varallisuuden jakautumista. Elämänlaadun mittareiden tulee sisältää terveys, koulutus, sosiaaliset suhteet, poliittinen vaikutusvalta ja turvallisuus. Eriarvoisuus ja elämänlaadun eri ulottuvuuksien väliset yhteydet tulee arvioida kokonaisvaltaisesti. Kestävyys vaatii tarkasti rajattuja indikaattoreita talouden ja ympäristön osalta, mukaan lukien indikaattoreita ympäristövaikutuksista.

Hyvinvoinnin kokonaisarkkitehtuurilla tavoitellaan luotettavaa, ymmärrettävää ja helposti löydettävissä olevaa tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sekä palveluista ja toiminnasta. Digitaalisten palveluiden tulee olla hyvin toimivia ja turvallisia. Stiglitzin hyvinvoinnin osa-alueet ovat terveys, koulutus, henkilökohtainen toiminta ja työ, ääni kuuluville yhteiskunnassa, sosiaaliset yhteydet ja suhteet, aineellinen elintaso, ympäristö sekä turvallisuuden tunne.

6. HYVINVOINNIN TILA MIKKELISSÄ

Hyvän elämän ohjelman teemojen, tavoitteiden ja toimenpiteiden perustana ovat myös väestön hyvinvoinnin tilan asettamat haasteet ja positiiviset näkökulmat.

SUURIN OSA KAIKEN IKÄISISTÄ VOI HYVIN.

UHKANA ERIARVOISTUMISEN LISÄÄNTYMINEN.

MIKKELILÄISTEN HYVINVOINTI

Hyvää kehitystä
Aikuisväestö ja ikääntyneet:

- Osallisuus, työ- ja toimintakyky, elämään tyytyväisyys

Lapset ja nuoret:

- Harrastaminen, raittiiden määrä lisääntynyt

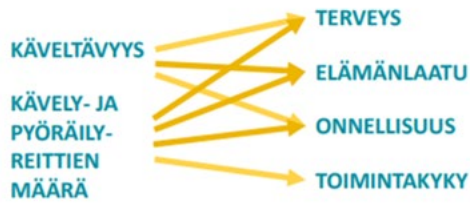
Haasteet
Kaiken ikäisillä

- Mielen hyvinvointi, liikkumattomuus, ylipaino, elintavat, päihteiden käyttö (nuorilla huumeet, sähkö tupakka (vape), aikuiset alkoholi)

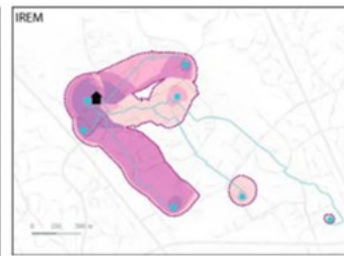
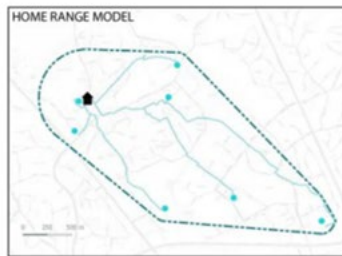
Lapset ja nuoret

- Väkivalta, seksuaalinen häirintä, ahdistelu, kiusaaminen, yksinäisyys, syrjäytyminen, uupumus

Asuinympäristön vaikutukset ENTÄ HYVINVOINTI?

Dynaaminen,
yksilöllinen
elinpiiri

Sisäisesti
dynaaminen
yksilöllinen
elinpiiri

Laatikainen, T.E., Hasanzadeh, K. & Kyttä, M. (2018) Capturing exposure in environmental health research: Challenges and opportunities of different activity space models. *International Journal of Health Geographics*, Volume 17, Issue 1, Article number 29.

AKTIIVINEN IKÄÄNTYMINEN

Laatikainen, T., Haybatollahi, M., Hasanzadeh K. & Kyttä, M. (2019) Physical environment and personal goals as the correlates of active mobility among older adults. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16, 58, 1-19.

Tietyt elinympäristön rakenteelliset piirteet edistävät aktiivista arkiliikettä vaikka asukas ei olisikaan kiinnostunut aktiivisesta elämäntavasta tai terveydestä huolehtimisesta (Laatikainen et al, 2018)

- Asukastiheys
- Julkisen liikenteen pysäkkien tiheys
- Urheilupaikkojen läheisyys
- Risteystiheys

Kysely 2015
1139 vastaajaa
55-75-vuotiaita

YMPÄRISTÖN TERVEYTTÄ EDISTÄVÄT PIIRTEET

Osallisuuden kokemuksen yhteyksiä eri ilmiöihin.

8. OSALLISUUS HYVÄN ELÄMÄN OHJELMAN VALMISTELUSSA

Hyvän elämän ohjelmaa on valmisteltu osallistuvalla tavalla. Eri ryhmiä on kuultu työpajoissa, toteutettu kyselyitä ja hyödynnetty erilaisia aineistoja. Tavoitteet ja toimenpiteet ovat rikastuneet ja tarkentuneet prosessin edetessä, josta on kiteytynyt yhteinen tuotos Hyvän elämän ohjelmaksi.

Osallisuusprosessi:

- Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue 9.4.2024, 16.4.2024
- Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue, johtoryhmä 25.5.2024
- Lautakuntien, kaupunginhallituksen ja valtuuston evästyksen hyvinvoinnin tilan seurantaraportin 2023 perusteella, kevät 2024
- Koppa- lapsiperheiden kohtaamispaikka 29.5.2024
- Kumppanuuspöytäilta 30.5.2024
- Nuorisovaltuusto 3.6.2024 ja 14.8.2024
- 12.6.2024 Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta, työpaja
- 13.6.2024 Kasvatus- ja opetuslautakunta, työpaja
- Hyvän elämän ohjelmaryhmä 23.4.2024, 30.5.2024 ja 16.8.2024
- Nuorten unelmakaupunki (materiaalit työpajoista), kevät 2024
- Kuntataajamat-vierailut (Yhdessä osallistuen) kevät 2024
- Asukaskysely- Hyvän elämän Mikkeli 24.5.-1.6.2024
- Osallisuuskysely kevät 2024
- YTN syksy 2024

Hyvän elämän ohjelman valmistelusta on vastannut hyvinvointikoordinaattori Arja Väänänen, ja työtä on johtanut sivistysjohtaja Virpi Siekkinen. Osallisuusprosessissa on ollut mukana Yhdessä osallistuen -hanke.

9. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMAN SEURANTA

Hyvän elämän ohjelman vaikuttavuutta kokonaisuutena seurataan valituilla hyvinvointi- ja osallisuusindikaattoreilla. Ohjelman toimenpiteiden mittareina seurataan niiden toteutumista. Erikseen seurataan väestön hyvinvoinnin tilaa laajalla hyvinvointiseurannalla, josta tuotetaan valtuustolle laaja hyvinvoinnin tilan seuranta vuosittain.

Hyvän elämän ohjelman laajat seurantaindikaattorit ovat:

Osallisuusindikaattori/THL

Elämänlaatumittarit

Mielen hyvinvoinnin mittarit

Päihdeindikaattorit

Turvallisuusindikaattorit

Aktiivisuus-, toimintakyky ja liikuntaindikaattorit

Hyte-kerroin

Vaikutusten ennakoarviointien toteutuminen

Asukas- ja asiantuntijakuuleminen

Muistion laati hyvinvointikoordinaattori Arja Väänänen.

LÄHTEET

Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/>

Hamunen E, Sauli H & Kottola L. Stiglitzin komitea: Yksi luku ei riitä hyvinvoinnin mittariksi, 2009, Tilastokeskus. https://stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-11-10_001.html. Luettu 21.8.2024

Hyte-kerroin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannustin kunnille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>. Luettu 21.8.2024

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri, Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. https://stm.fi/documents/1271139/48496181/Hyvinvoinnin+ja+terveyden+edist%C3%A4misen+kokonaisarkkitehtuuri_2021_11.pdf/. Luettu 21.8.2024

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden periaatepäätös 2030, Valtioneuvosto 2020. https://stm.fi/documents/1271139/48496181/Hyvinvoinnin+ja+terveyden+edist%C3%A4misen+kokonaisarkkitehtuuri_2021_11.pdf. Luettu 21.8.2024

Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku>

Teaviisari, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset>